

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

Retrat d'una societat esclavitzada, salvatge i ignorant

PERFIL

GUANYADORA DEL PREMI NOBEL DE LITERATURA L'ANY 1993, TONI MORRISON PRESENTA 'EL RETORN', UNA EXQUISIDESA NARRATIVA QUE ARRIBA QUATRE ANYS DESPRÉS D'UNA ALTRA NOVEL·LA MOLT BEN ACOLLIDA, 'UNA BENEDICCIÓ'

MONTSE VIRGILI

L'autora nord-americana escriu a partir dels seus orígens, l'Ohio en l'Amèrica de la dècada dels 30, quan la lluita pels drets civils no era ni tan sols un somni. Cadascuna de les seves novel·les neix de la condició de dona negra i pobra. Amb el Nobel de literatura, Morrison va aconseguir la notorietat indispensable per ser escoltada. I d'aquesta manera, gràcies al guardó, els lectors hem pogut sentir tots els que no tenen veu.

El retorn no és l'excepció dins la carrera literària de Morrison. Més curta que *Beloved* o *Song of Solomon*, condensada, si es vol, despullada

L'escriptura no es pot separar de la vida. Per això Toni Morrison es dedica a crear històries "des de la negritud", com

d'artificis, la novel·la és un text sobre l'acceptació d'un mateix. Un veterà de la guerra de Corea ha de tornar al poble on va néixer per salvar la seva germana malalta. Aquest senzill argument serveix per plantejar la lluita d'un home vers la societat i contra ell mateix. Per a Frank Money, emprendre el camí cap a casa significa creuar un altre camp de batalla tan dur i desolador com qualsevol guerra. El protagonista ha d'acceptar que s'ha jugat la vida per una Amèrica que a la dècada dels 50 no el veu ni com a home. Morrison ens explica, a través de situacions quotidianes, la marginació amb què conviuen els afroamericans. Desprotegit de qualsevol dret, el Frank té prohibit l'accés als banys d'una gasolinera, no se'l permet seure en un bar i, acostumat als maltractaments continus, considera que demanar ajuda a la policia és un suïcidi.

La discriminació racial de la societat nord-americana no és l'única batalla que ha de vèncer el veterà de guerra. Ha de lluitar contra la pròpia por, la manca de fe, la metzina de l'alcohol i les pròpies mentides. A partir d'experiències viscudes, algunes terrorífiques, coneixem els fantasmes que amenacen el personatge del Frank. Morrison ens parla d'una societat esclavitzada, salvatge, ignorant. I també d'un poble a qui se li ha arrencat la dignitat. "Dormir no era per somiar; era per reunir forces per l'endemà", escup l'autora a la novel·la. El treball al camp esborra tot traç humà, els homes són gairebé animals.

Tot i la duresa de l'argument, la història està plena d'esperança en la vida. Morrison no construeix el discurs ensucrat ni tampoc maniqueu de la pel·lícula *Imitació a la vida*, de Douglas Sirk. En aquesta travessia de retorn a casa, la bellesa del pai-

EL RETORN
TONI MORRISON
TRADUCCIÓ DE
MARIA ROSICH
AMSTERDAM
LLIBRES/LUMEN
170 PÀG. / 17,90 €

satge i el gust per la vida es barregen amb la misèria humana a través de les descripcions suggerents: "Semblava tan fort. Tan bonic. Ferit just al bell mig, però viu i sa."

La família és un nucli essencial a la novel·la, però no en el sentit dels vincles que es creen per la sang, sinó com a creadora de comunitat. Egoistes i absents, els familiars del Frank reforcen encara més la soledat del personatge. Tornar a casa no significa només el retrobament amb els altres, sinó fer les paus amb un mateix i el món que l'ha vist néixer. Quan Morrison descriu les dones de la novel·la, la lluita per l'existència agafa un altra dimensió, l'enemic no és només a fora, campa dins d'elles.

Víctima dels experiments mèdics d'un metge blanc, la Cee, germana del Frank, representa un gènere a qui se li ha robat l'autoestima, se l'ha fet creure insignificant. Morrison aprofita el personatge per plantejar-se qüestions que no han deixat de ser d'actualitat. Per boca d'un altre personatge femení, l'escriptora aprofita per deixar anar un discurs: "Mira't. Ets lliure. Res ni ningú no està obligat a salvar-te, excepte tu mateixa. Sembla la teva terra. Ets jove i dona, i totes dues coses comporten limitacions greus, però també ets una persona". Que un altre decideixi qui és la Cee o com ha de viure, "això és esclavitud" per a l'autora. El compromís social d'*El retorn* és d'una gran modernitat. L'autora parla de respecte propi i d'una dignitat humana que comença pel fet d'existir. Per això no calen marit, ni fills ni estudis.

Morrison dibuixa un edifici literari a favor dels drets civils en contra de la discriminació racial, la igualtat de les dones i la dignitat dels éssers humans. Encara avui algú l'ha d'apuntalar. ♦♦

EL COMPROMÍS SOCIAL D'EL RETORN' ÉS D'UNA GRAN MODERNITAT. MORRISON PARLA DE RESPECTE PROPI I D'UNA DIGNITAT QUE COMENÇA PEL FET D'EXISTIR

A. RADULESCU

EL SECRET DE...

Adam Zagajewski

Dinem amb la periodista Montse Virgili al xinès que tinc sota casa, Hunan, del passatge Senillosa. Virgili em parla d'una trobada fortuïta amb un mite seu. Va ser fa un any i mig en un tren entre Cracòvia i Varsòvia. Ella hi va anar per visitar el seu germà. Es va asseure en un compartiment del tren i caminant pel passadís va aparèixer un dels seus poetes de capçalera, Adam Zagajewski. Viatjant amb l'esposa, "una dona meitat Sofia Loren meitat Anna Magnani a *Mamma Roma*, en versió polonesa".

Zagajewski li va demanar com l'havia reconegut, i Virgili va respondre que pels retrats de les solapes dels seus llibres publicats a Acatilado. "És inconfusible, té aquell aire de follet tortuga", em diu Virgili. La periodista no el volia destorbar però ell va insistir perquè parlessin una estona, cinc minuts que Virgili va gaudir com gaudiria la fan d'una estrella de rock. Virgili m'explica que el gran traductor -l'únic?- que tenim del polonès és el també poeta Xavier Farré ("el puto amo", diu Virgili). Ha traduït mitja dotzena de llibres de Zagajewski

per a Acatilado i també és l'autor de l'única traducció que hi ha al català de l'escriptor polonès, *Terra del foc* (Quaderns Crema).

De Zagajewski, Montse Virgili en destaca que és un "sense pàtria". És nascut a Lviv i té la nacionalitat polonesa només per dos mesos: va néixer exactament dos mesos abans que la ciutat fos adherida a Ucraïna per decisió soviètica l'agost del 1945. Farré té una mica de l'apàtrida de Zagajewski, amunt i avall de Barcelona a Polònia i l'Europa de l'Est. El seu blog és un recull de tresors poètics. Aquí en deixo un, la traducció

CRISTIAN SEGURA

UN DELS MILLORS TRADUCTORS CATALANS DEL POLONÈS ÉS XAVIER FARRÉ

que fa d'uns versos de la poeta polonesa Julia Hartwig, en què explica l'enamorament foll de Ramon Llull vers la noble genovesa Elionor Castello: "La dama atordida li enviava una carta rere una altra / tot demanant-li que deixés d'incomodar-la, i en no sortir-se'n / va decidir convidar-lo sense revelar l'objectiu de la trobada / Ramon Llull ple d'excitació va irrompre en la cambra / Elionor s'esquinça el vestit i tot mostrant / un pit terriblement consumit pel càncer crida: / «Mira, Ramon, la putrefacció d'aquest cos que fas objecte de la teva admiració»". ♦♦